

การศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์
บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย
The Study of Appropriate melody of Lanna Folk Songs to Create
the Basic Repertoire for Wind Band in Chiang Rai Province

อดิวัชร หนาพงศ์ไพศาล^{*1}
Adiwach Panapongpaisarn^{*1}

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจากผลการวิจัยเรื่องการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเพื่อการสร้างสรรคบทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมจากบทเพลงพื้นเมืองล้านนา มีวิธีการคัดเลือกทำนองเพลงจากการพิจารณาทำนองเพลงที่ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาทุกท่านใช้สอน และเป็นที่ยึดของนักเรียน อีกทั้งเลือกจากการเคลื่อนไหวทำนองที่ไม่ซับซ้อนมากเกินไป จากผลการวิจัยพบว่า ทำนองเพลง 8 ทำนองที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์เป็นเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม ได้แก่ ล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว บุ่มเป้ง สร้อยเวียงพิงค์ ระบายไก่อแจ้ ฟ้อนสาวไหม และหมูเฮาจาวเหนือ

คำสำคัญ : เพลงพื้นบ้านล้านนา / วงดุริยางค์เครื่องลม

Abstract

This objective of this article was to study the appropriate melody of Lanna folk songs to create the practice song for wind band in Chiang Rai Province by the findings on research title “Culture Surveillance for Creation of Music Studies of Wind Band From Lanna Music”. the selection of the song was considered from the melody. It was the

* corresponding author, email: adiwach@gmail.com

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹ Lecturer in Music Department, Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

melody that was taught by all Lanna folk song teachers which was known to the students. Furthermore, the selection depended on the moderate melodic motion. Findings illustrated that eight melodies were selected as the most appropriate melody for creating the basic repertoire song for the wind band, which were Long Mae Ping, Rue Si Long Tham, Prasat Wai, Pum Peng, Sroi Wiang Ping, Rabam Kai Jae, Fon Saw Mai, and Moo Hao Jao Neua.

Keywords: Lanna folk song / Wind band

บทนำ

ปัจจุบันบทเพลงสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมที่ใช้ในการฝึกพื้นฐานทักษะการบรรเลงที่ถูกประพันธ์ขึ้นโดยนักประพันธ์ชาวไทยยังมีจำนวนน้อยมาก ดังนั้นผู้ฝึกสอนและผู้บรรเลงจึงนิยมนำบทเพลงสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมจากต่างประเทศ ซึ่งพบว่า บทเพลงเหล่านั้นมักนำมาจากเพลงพื้นเมือง หรือพื้นบ้านของประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีความน่าสนใจในด้านของการเรียบเรียงบทเพลง วิธีการ และลำดับขั้นตอนที่ใช้ในการฝึกอย่างมีแบบแผนและมีความถูกต้อง แต่บางครั้ง การที่วงดุริยางค์เครื่องลมในประเทศไทยนำบทเพลงจากต่างประเทศมาใช้สำหรับบรรเลงนั้น อาจต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทเพลงด้านทำนองของบทเพลง ผู้ฝึกสอนจึงต้องใช้เวลาในการอธิบายถึงความเป็นมาของทำนองในบทเพลงและวัตถุประสงค์ของการบรรเลงบทเพลงเหล่านั้น เพื่อให้สามารถบรรเลงบทเพลงอย่างเข้าใจและถูกต้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบรรเลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้หากสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการสร้างบทเพลงฝึกพื้นฐานที่มีทำนองคุ้นหูกับคนไทยจะทำให้มีความเข้าใจในเพลงมากขึ้น

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ จึงได้นำแนวคิดของโคดาัย (Zoltan Kodaly) ซึ่งเป็นนักประพันธ์เพลงชาวฮังการีที่เป็นผู้วางรากฐานการสอนดนตรีสำหรับเด็กในประเทศฮังการี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555 : 227) โคดาัยเลือกใช้เพลงสำหรับการสอนเด็กที่เป็นบทเพลงพื้นบ้าน สอดคล้องกับธวัชชัย นาควงษ์ (2544: 3 - 20) ที่ได้กล่าวถึงการเลือกใช้เพลงของโคดาัยว่า เพลงพื้นเมืองอาจเรียกได้ว่าเป็นวัสดุที่หาได้จากชีวิตประจำวัน ในการสอนดนตรีเพลงพื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของคน

ประจำท้องถิ่นซึ่งแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกร่วมกัน ในทัศนะของโคคายเพลงพื้นเมืองประจำชาติใดไม่ว่าจะเป็นชาติใดจะเป็นภาษาแม่ของเด็กชาตินั้น อีกทั้งการเลือกใช้ดนตรีพื้นเมืองจะทำให้เด็กได้รู้จักกับเพลงพื้นเมืองอันเป็นมรดกประจำชาติ

สำหรับพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยวนหรือที่เรียกว่า คนเมือง มีภาษาที่ใช้เป็นภาษาท้องถิ่นเรียกภาษาล้านนา วัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านดนตรี ศิลปะการแสดง อาหาร เครื่องแต่งกาย มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่บ่งบอกได้ถึงความเป็นคนเมือง

นอกจากวัฒนธรรม ศิลปะ และความเป็นเอกลักษณ์ของคนเมืองในจังหวัดเชียงรายนั้น ในด้านของดนตรีพื้นเมืองล้านนา ถือเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่ควบคู่กับวิถีชีวิตของคนเมือง โดยทั่วไปดนตรีพื้นเมืองเล่นได้ทุกเทศกาล ไม่ได้มีข้อจำกัดเพียงเทศกาลใดเทศกาลหนึ่ง (อเนก นาวิกมูล, 2550 : 98) สามารถบรรเลงได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นงานสำคัญทางศาสนา งานบุญ งานรื่นเริงต่าง ๆ งานมงคล งานอวมงคล ประกอบการแสดง การฟ้อนรำต่าง ๆ ตลอดจนการบรรเลงดนตรีประเทืองอารมณ์ (ธีรยุทธ ยวงศรี, 2540 : 12) จึงทำให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่จะมีความคุ้นชินและซึมซับกับดนตรีลักษณะนี้เป็นอย่างมาก อีกทั้งดนตรีพื้นเมืองล้านนามีบทบาทในด้านการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาระบบโรงเรียนของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นโรงเรียนต่างๆ จึงมีการจัดการเรียนการสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้นักเรียนมากยิ่งขึ้น (รณชิต แม้นมาลัย, 2559: 62) จึงเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนรู้จักและคุ้นชินกับดนตรีพื้นเมืองล้านนามากยิ่งขึ้น

แนวคิดของโคคายที่ใช้ดนตรีพื้นเมืองในการสอนดนตรีที่มีวัตถุประสงค์ทั้งการพัฒนาความสามารถด้านดนตรีของเด็กและเพื่อให้เด็ก ๆ ได้รู้จักกับดนตรีของตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนวัฒนธรรมดนตรีของตนเอง สอดคล้องกับแนวทางดำเนินงานการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่เป็น การดำเนินการศึกษาวิจัย วิเคราะห์สภาพปัญหา สถานการณ์พฤติกรรมที่เป็นปัญหา และมีแนวโน้มเบี่ยงเบน เพื่อจัดทำแนวทางดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ อีกทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลความรู้ทางวัฒนธรรม ตลอดจนผลิตสื่อวัฒนธรรมที่ตีพิมพ์ เป็นต้นแบบเผยแพร่ออกไป (กลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย, 2555 : 15)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดการใช้เพลงพื้นบ้านล้านนาเป็นวัตถุดิบในการสร้างเรียบเรียงเสียงประสานบทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนากาการบรรเลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจุบันการใช้บทเพลงพื้นเมืองล้านนาเป็นวัตถุดิบในการประพันธ์หรือเรียบเรียงเสียงประสานบทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมยังมีเป็นจำนวนน้อย เบื้องต้นก่อนสร้างบทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์พ่อครูแม่ครูโดยศึกษาวิธีการสอนและกระบวนการถ่ายทอดบทเพลงพื้นเมืองล้านนา เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการจัดลำดับบทเพลงฝึกพื้นฐาน

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์เพื่อศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มานำไปสร้างสรรค์บทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม ที่มีลักษณะเป็นคอรอล (Choral) สำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม โดยใช้ทำนองเพลงพื้นเมืองเป็นวัตถุดิบหลักสำหรับการเรียบเรียงเสียงประสาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตการวิจัย

- ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยแยกขอบเขตด้านเนื้อหาเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) ศึกษาเฉพาะทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาเฉพาะที่เป็นเพลงบรรเลงของกลุ่มคนเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2) ศึกษาทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปสร้างเป็นเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม

3) ศึกษาเทคนิคการเรียบเรียงเสียงประสานที่เหมาะสมกับเครื่องดนตรีที่บรรเลงในวงดุริยางค์เครื่องลม

- ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะ พ่อครู แม่ครู ที่มีประสบการณ์สอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาในโรงเรียนทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ต่ำกว่า 10 ปี ปัจจุบันยังคง

ประกอบอาชีพครูหรือเป็นวิทยากรด้านดนตรีพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง จำนวน 4 คน ครูผู้ควบคุมวงดุริยางค์ 1 คน และนักดนตรีวงดุริยางค์เครื่องลม จำนวน 50 คน

- ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เฉพาะพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรเป้าหมายจำนวน 55 คน ได้แก่ ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่มีลักษณะเป็นวงดนตรีบรรเลง จำนวน 4 คน และครูผู้ควบคุมวงดุริยางค์ 1 คน และนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 50 คน

2. ข้อมูลและแหล่งข้อมูลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการสำรวจพื้นที่ศึกษา เพื่อสังเกตการณ์ทั่วไปและสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจาก ครูดนตรีพื้นเมือง และครู นักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม เพื่อให้เข้าใจสภาพโดยทั่วไป รวมถึงองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา และศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารตำรา เพลง รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นฐานข้อมูลในงานวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกตขณะผู้วิจัยใช้การสังเกตประกอบการซักถาม การบันทึกภาพ และการบันทึกเสียงที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลงที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกใช้สัมภาษณ์ครูดนตรีพื้นเมืองล้านนา ครูผู้ควบคุมวง และนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม และการบันทึกเสียง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียงที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลงเป็นการค้นคว้าข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อเป็นการกำหนดแนวคิดประเด็นที่ศึกษา และแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นทำการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ต่อมาเป็นการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการศึกษาข้อมูลจากครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนา ซึ่งเป็นการศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการติดตามการบันทึกเสียง สัมภาษณ์ครู และการสนทนากลุ่มย่อยโดยมีหัวข้อเกี่ยวข้องกับทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เป็นเพลงบรรเลง ลำดับขั้นของการสอนบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนา เพื่อศึกษาข้อมูลของทำนองเพลงเบื้องต้นก่อนนำไปสร้างเป็นบทเพลงสำหรับ

ฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลม และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์และจัดทำเป็น ผลการวิจัย

5. การตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการโดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอต่อครู ดนตรีพื้นเมืองล้านนา ครูผู้ควบคุมวงและนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลมที่เป็นผู้ให้ข้อมูล เพื่อปรับปรุง เพิ่มเติม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้มากที่สุด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับทำนองเพลง พื้นเมืองล้านนาที่ใช้ในการเรียนการสอนของครูดนตรีพื้นเมือง ซึ่งได้รับจากการสัมภาษณ์ ครูดนตรีพื้นเมืองล้านนา โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้เป็นวัสดุประกอบการเรียบ เรียงเสียงประสาน พิจารณาจากทำนองเพลงเป็นทำนองที่ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนา ทุกท่านใช้สอน ทำนองเพลงที่เป็นที่รู้จักของนักเรียน และการเคลื่อนที่ของทำนองหลัก ที่ไม่ข้ามขั้นมากเกินไป ตามหลักของการเรียบเรียงเสียงประสานของ Frank Erickson (1983: 12) ที่กำหนดพื้นฐานของการเรียบเรียงเสียงประสานให้มีการพิจารณาจาก ช่วงเสียงของแต่ละเครื่องดนตรีให้มีความเหมาะสม และการบรรเลงช่วงเสียงที่เป็นขอบเขตของแต่ละเครื่องดนตรีด้วยการกระโดดขั้นคู่ที่กว้างเป็นเรื่องกระทำได้ยาก มาก ซึ่งวิธีการบรรเลงในช่วงเสียงที่เป็นขอบเขตโดยใช้ขั้นคู่เสียงที่เคลื่อนเล็กน้อยเป็น วิธีการที่กระทำได้ง่ายกว่า จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์นำเสนอข้อมูล ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ โดยแยกเป็นหมวดหมู่ เนื้อหาให้ตรงประเด็นและขอบเขต ของเนื้อหาของการศึกษา โดยให้มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

The image shows two staves of musical notation. The top staff is for Trumpet and the bottom staff is for Saxophone. Both are in 4/4 time. The Trumpet staff has two measures: the first measure contains a half note G4 (labeled 'ง่าบ' (A)) and a half note A4 (labeled 'ฮาก' (B)); the second measure contains a half note B4 (labeled 'ง่าบ' (C)) and a half note C5 (labeled 'ฮาก' (D)). The Saxophone staff has two measures: the first measure contains a half note G4 (labeled 'ง่าบ') and a half note A4 (labeled 'ฮาก'); the second measure contains a half note B4 (labeled 'ง่าบ') and a half note C5 (labeled 'ฮาก').

ภาพที่ 1 วิธีการใช้ขั้นคู่ในการเคลื่อนทำนอง

(ที่มา : Frank Erickson, 1983 : 12)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลของการวิจัย โดยแบ่งเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

1. ด้านการสืบค้นทำนองเพลงพื้นบ้านจากผู้เชี่ยวชาญ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นเมืองด้านทำนองเพลงที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับใช้ในการฝึกทักษะการบรรเลงวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย พ่อครูและแม่ครูที่มีประสบการณ์สอนดนตรีพื้นเมืองล้านนา เกี่ยวกับวิธีการเรียงเพลงและเหตุผลของการเลือกเพลงที่ใช้ในการสอนเพลงพื้นเมืองจากครูดนตรีพื้นเมือง จำนวน 4 ท่าน ดังนี้

1) ครูเกษม ดวงงาม มีวิธีการสอนบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองที่คำนึงถึงการให้ผู้เรียนได้เริ่มเรียนจากเพลงที่มีทำนองคุ้นหู ใช้โน้ต 5 เสียง จังหวะปานกลาง กลุ่มจังหวะง่ายไม่ซับซ้อนก่อนที่จะต่อยอดไปสู่เพลงที่มีความยากขึ้น โน้ตที่ใช้มากขึ้น จังหวะเร็วมากขึ้นตามลำดับ

ทั้งนี้ การเรียงลำดับเพลงของครูเกษม ดวงงาม เริ่มจากการให้ผู้เรียนเริ่มเรียนเพลงล่องแม่ปิงเป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงปุมเป้ง เพลงฤๅษีหลงถ้า เพลงซอพม่า เพลงน้อยใจยา เพลงซออ้อ เพลงหมู่เฮาจาวเหนือ และเพลงประสาธไหว ตามลำดับ นอกเหนือจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การเรียงลำดับเพลงของครูเกษม ดวงงามนำไปสู่การเรียงลำดับเพลงที่ใช้ในการแสดงดนตรีพื้นเมืองของนักเรียน

2) ครูพรหมเมศวร์ สรรพศรี มีวิธีการสอนบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองโดยคำนึงถึงการให้ผู้เรียนได้เริ่มจากเพลงที่มีทำนองมีความสั้น ทำนองเรียงเสียงเรียงนิ้ว และมีการซ้ำโน้ตเป็นอันดับแรกเสมอ บางกรณีสำหรับผู้เรียนบางกลุ่มครูพรหมเมศวร์ สรรพศรี ได้มีการปรับทำนองเพลงที่ใช้ในการสอนเพลงที่เป็นพื้นฐานให้ง่ายขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนจำทำนองง่ายและเข้าใจง่ายขึ้น ต่อมาจึงให้ผู้เรียนได้เรียนเพลงที่มีทำนองยาวขึ้นตามลำดับ

ในการเรียงลำดับเพลงของครูพรหมเมศวร์ สรรพศรี เริ่มจากการให้ผู้เรียนเริ่มเรียนเพลงระบำไก่แจ้เป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงปราสาธไหว เพลงฤๅษีหลงถ้า เพลงล่องแม่ปิง เพลงล่องน่านเหนือ (ซอพระลอ) เพลงซอพม่า เพลงซออ้อ เพลงปุมเป้ง ตามลำดับ ทั้งนี้ลำดับการสอนเพลงอาจมีการสลับลำดับบ้างตามความสามารถของผู้เรียนและตามข้อจำกัดเรื่องการเตรียมนักเรียนเพื่อไปแสดงตามงานต่าง ๆ แต่โดยพื้นฐานจะมีวิธีการเรียงลำดับเพลงที่ใช้สอนตามที่กล่าวมาข้างต้น

3) ครูสุศุคำ แก้วศรี มีวิธีการสอนบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองโดยคำนึงถึงการให้ผู้เรียนได้เริ่มเรียนจากเพลงที่มีทำนองคุ้นหูผู้เรียน ทำนองมีความสั้น ใช้โน้ต 5 เสียง และจังหวะปานกลางเป็นอันดับแรกเสมอ ต่อมาจึงให้ผู้เรียนได้เรียนเพลงที่มีโน้ตมากขึ้น จังหวะเร็วขึ้นตามลำดับ

สำหรับการเรียงลำดับเพลงของครูสุศุคำ แก้วศรี เริ่มจากการให้ผู้เรียนเริ่มเรียนเพลงล่องแม่ปิงเป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงสร้อยเวียงพิงค์ (มอญดำ) เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงมังกรร้ายรำ เพลงปุมเป้ง เพลงระบำ เพลงหมู่เฮาจาวเหนือ เพลงปราสาท ไหว ตามลำดับ นอกจากนี้การเรียงลำดับเพลงของครูสุศุคำ แก้วศรี นำไปสู่การเรียงลำดับเพลงที่ใช้ในการแสดงดนตรีพื้นเมืองของนักเรียนในโรงเรียน

4) ครูนพดา บุญรักษาเดชธนา มีวิธีการสอนบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองโดยคำนึงถึงการให้ผู้เรียนเริ่มเรียนจากเพลงที่มีทำนองเรียงเสียงเรียงนิ้ว มีการซ้ำโน้ตเป็นอันดับแรกเสมอ นอกจากนี้วิธีการข้างต้นแล้วครูนพดา บุญรักษาเดชธนายังคำนึงถึงสรีระของผู้เรียนเนื่องจากเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา การเล่นเครื่องดนตรีจำพวกขลุ่ยบางครั้งนักเรียนปิดรูไม่สนิท จึงทำให้เพลงบางเพลงไม่สามารถเล่นได้ ณ ช่วงอายุนั้น ๆ ต่อมาจึงให้ผู้เรียนได้เรียนเพลงที่มีทำนองที่คุ้นหูผู้เรียน และทำนองที่โน้ตกระโดดข้ามเสียง

การเรียงลำดับเพลงของครูนพดา บุญรักษาเดชธนา เริ่มจากการให้ผู้เรียนเริ่มเรียนเพลงปุมเป้งเป็นเพลงแรก แล้วจึงตามด้วยเพลงล่องแม่ปิง เพลงสร้อยเวียงพิงค์ เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงหมู่เฮาจาวเหนือ เพลงพ็อนเงี้ยว เพลงซอพม่า เพลงซอฮ่อ เพลงพ็อนสาวไหม เพลงปราสาทไหวตามลำดับ อาจมีการสอดแทรกเพลงอื่น ๆ หากมีการร่วมแสดงประกอบนาฏศิลป์ แต่จำเป็นต้องได้สี่เพลงแรกก่อน

ดังนั้น การเรียงลำดับเพลงที่ใช้ในการสอนบรรเลงดนตรีพื้นเมืองของครู แต่ท่านคำนึงถึงการให้นักเรียนเริ่มต้นเรียนจากเพลงที่มีความง่าย ทำนองสั้นคุ้นหูนักเรียน จังหวะปานกลาง โน้ตที่ใช้ในเพลงมี 5 เสียง การไล่เสียงมีลักษณะเรียงนิ้วไม่กระโดดข้ามโน้ต โน้ตในเพลงมีการเข้าไปมาง่ายต่อการจดจำ แล้วจึงให้นักเรียนได้เรียนเพลงที่มีจังหวะเร็วขึ้น ทำนองยาวขึ้น ใช้โน้ตมากขึ้นจาก 5 เสียงเป็น 6 – 7 เสียง มีการกระโดดข้ามโน้ต ตามลำดับ

ตารางที่ 1 การเรียงลำดับเพลงที่ใช้ในการสอน

ชื่อ-สกุล	ชื่อเพลง									
	← ความง่าย			→ ความยาก						
ครูเกษม ดวงงาม	ล่อง แม่ปิง	ปุมเป้ง	ฤๅ ษี หลงถ้ำ	ซ อ พม่า	นั อ ย ใจยา	ซ อ อี	หมูเฮา จ าว เหนื่อ	ปราสาทไหว		
ครูพรหม ศวรร สรรพศรี	ระ บำ ไก่แจ้	ปราสาท ไหว	ฤๅ ษี หลงถ้ำ	ลั อ ง แม่ปิง	ลั อ ง น ำ น เหนื่อ	ซ อ พม่า	ซ อ อี	ปุมเป้ง		
ครูสุคำ แก้วศรี	ลั อ ง แม่ปิง	ส ร ็ อ ย เวียงพิงค์	ฤๅ ษี หลงถ้ำ	ม ัง กร ร้ายรำ	ปุมเป้ง	ระ บำ	หมูเฮา จ าว เหนื่อ	ปราสาทไหว		
ครูนพดา บุญรักษา เดชธนา	ปุมเป้ง	ล่องแม่ปิง	ส ร ็ อ ย เวียง พิงค์	ฤๅ ษี หลงถ้ำ	หมูเฮา จ าว เหนื่อ	ฟ ็ อ น เงี้ยว	ซ อ พม่า	ซ อ อี	ฟ ็ อ น ส าว ใหม่	ปราสาท ไหว

จากตารางการเรียงลำดับเพลงที่ใช้ในการสอนพบว่า มีเพลงจำนวน 4 เพลงที่ครูทั้ง 4 ท่าน ได้ใช้ในการสอนการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองเหมือนกัน คือ เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว และเพลงปุมเป้ง ซึ่งในการเรียงลำดับเพลงเหล่านี้มีความแตกต่างกันตามประสบการณ์การสอนเพลงพื้นเมืองของครูแต่ละท่าน

2. การรู้จักเพลงพื้นเมืองล้านนาของนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม

จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม จำนวน 50 คน ที่สะท้อนถึงการรู้จักเพลงพื้นเมืองล้านนาทั้ง 12 เพลงที่ได้จากการสัมภาษณ์พ่อครูและแม่ครูที่สอนดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์แบบสอบถามการรู้จักเพลงพื้นเมืองล้านนาของนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลม

ลำดับที่	ชื่อเพลง	นักเรียนรู้จักเพลง		นักเรียนไม่รู้จักเพลง	
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	ล่องแม่ปิง	44	88	6	12
2	ซอพม่า	3	6	47	94
3	ซออื้อ	7	14	43	86
4	ปราสาทไหว	7	14	43	86
5	ปุมเป้ง	2	4	48	96

ลำดับที่	ชื่อเพลง	นักเรียนรู้จักเพลง		นักเรียนไม่รู้จักเพลง	
		จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
6	ระบำไก่แจ้	10	20	40	80
7	ฤๅษีหลงถ้ำ	44	88	6	12
8	ล่องน่านเหนือ (ขอพระลอ/น้อยใจยา)	10	20	40	80
9	พื่อนสาวไหม	32	64	18	36
10	มังกรร้ายรำ	0	0	50	100
11	หมู่เฮาจาวเหนือ	29	58	21	62
12	สร้อยเวียงพิงค์	15	30	35	70

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนรู้จักเพลงล่องแม่ปิง จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 88 นักเรียนที่รู้จักเพลงขอพม่า จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 6 นักเรียนที่รู้จักเพลงขออ้อ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14 นักเรียนที่รู้จักเพลงปราสาทไหว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14 นักเรียนที่รู้จักเพลงปุมเป้ง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4 นักเรียนที่รู้จักเพลงระบำไก่แจ้ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20 นักเรียนที่รู้จักเพลงฤๅษีหลงถ้ำ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 88 นักเรียนที่รู้จักเพลงล่องน่านเหนือ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20 นักเรียนที่รู้จักเพลงพื่อนสาวไหม จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 64 นักเรียนที่รู้จักเพลงมังกรร้ายรำจำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 นักเรียนที่รู้จักเพลงหมู่เฮาจาวเหนือ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 58 และนักเรียนที่รู้จักเพลงสร้อยเวียงพิงค์ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 30

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การจัดลำดับเพลงที่นักเรียนรู้จักมากที่สุดถึงน้อยที่สุด จำนวน 12 ลำดับ

ลำดับที่	ชื่อเพลง	การจัดลำดับเพลงที่รู้จัก
1	ล่องแม่ปิง	1
2	ฤๅษีหลงถ้ำ	2
3	พื่อนสาวไหม	3
4	หมู่เฮาจาวเหนือ	4
5	สร้อยเวียงพิงค์	5
6	ระบำไก่แจ้	6
7	ล่องน่านเหนือ (ขอพระลอ/น้อยใจยา)	7
8	ปราสาทไหว	8

ลำดับที่	ชื่อเพลง	การจัดลำดับเพลงที่รู้จัก
9	ซอฮื้อ	9
10	ซอพม่า	10
11	ปุมเป็ง	11
12	มังกรรายรำ	12

จากตารางที่ 3 พบว่า เพลงล่องแม่ปิง นักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 1 เพลงฤาษีหลง ถ้านักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 2 เพลงฟ้อนสาวไหม นักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 3 เพลงหมู่เฮา จาวเหนือ นักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 4 เพลงสร้อยเวียงพิงค์นักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 5 เพลง ระบายไก่อ๊แจ้ นักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 6 เพลงล่องน่านเหนือ(ซอพระลอ/น้อยใจยา) นักเรียน รู้จักเป็นลำดับ 7 เพลงปราสาทไหวนักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 8 เพลงซอฮื้อนักเรียนรู้จัก เป็นลำดับ 9 เพลงซอพม่านักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 10 เพลงปุมเป็งนักเรียนรู้จักเป็นลำดับ 11 ตามลำดับ และเพลงมังกรรายรำนักเรียนรู้จักเป็นลำดับสุดท้าย

3. การเลือกเพลงล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึก พื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย

การเลือกเพลงที่นำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวง ดุริยางค์เครื่องลม พิจารณาจากทำนองเพลงที่ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาทุกท่านใช้ สอน ได้แก่ ล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว ปุมเป็ง และทำนองเพลงที่เป็นที่รู้จัก ของนักเรียน ได้แก่ ล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ ฟ้อนสาวไหม หมู่เฮาจาวเหนือ สร้อยเวียง พิงค์ ระบายไก่อ๊แจ้ ล่องน่านเหนือ (ซอพระลอ/น้อยใจยา) ปราสาทไหว ซอฮื้อ ซอพม่า และปุมเป็ง อีกทั้งยังพิจารณาจากการเคลื่อนทำนองที่ไม่ซับซ้อนมากเกินไป ซึ่งการ ซ้ำซ้อนของทำนองที่กว้างมากจะยากต่อการบรรเลงโดยเครื่องดนตรีของนักเรียน ทำนองเพลง 8 ทำนองที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของ วงดุริยางค์เครื่องลม ได้แก่ ล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว ปุมเป็ง สร้อยเวียงพิงค์ ระบายไก่อ๊แจ้ ฟ้อนสาวไหม และหมู่เฮาจาวเหนือ

ล่องแม่ปิง

ภาพที่ 2 โน้ตเพลงล่องแม่ปิง

ฤาษีหลงถ้ำ

ภาพที่ 3 โน้ตเพลงฤาษีหลงถ้ำ

ปราสาทไหว

ภาพที่ 4 โน้ตเพลงปราสาทไหว

ปทุมเป็ง

ภาพที่ 5 โน้ตเพลงปทุมเป็ง

สร้อยเวียงพิงค์

ภาพที่ 6 โน้ตเพลงสร้อยเวียงพิงค์

ระบำไก่แจ้

Musical score for ระบำไก่แจ้ in 4/4 time. It consists of three staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 4/4 time signature. The melody is written in a single line. The second staff continues the melody. The third staff starts with a '6' above the first measure, indicating a sixteenth note, and continues the melody. The piece ends with a double bar line.

ภาพที่ 7 โฉนตเพลงระบำไก่แจ้

ฟ้อนสาวไหม

Musical score for ฟ้อนสาวไหม in 4/4 time. It consists of five staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 4/4 time signature. The melody is written in a single line. The second staff continues the melody and includes a first ending bracket labeled '1.'. The third staff is labeled 'ท่อนที่ 2' and includes a second ending bracket labeled '2.'. The fourth staff continues the melody. The fifth staff continues the melody and includes first and second ending brackets labeled '1.' and '2.' respectively. The piece ends with a double bar line.

ภาพที่ 8 โฉนตเพลงฟ้อนสาวไหม

หมู่เฮาจาวเหนือ

ภาพที่ 9 โน้ตเพลงหมู่เฮาจาวเหนือ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนาที่เหมาะสมต่อการสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานของวงดุริยางค์เครื่องลมในจังหวัดเชียงราย ด้านของครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาแต่ละท่านมีแนวคิดในการเลือกเพลงที่ใช้สอนโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งการให้ผู้เรียนได้เริ่มเรียนเพลงที่คุ้นหูหรือเพลงที่มีการเคลื่อนไหวทำนองเพียงเล็กน้อย เพื่อให้ง่ายต่อการทำนองเพลงและวิธีการเล่นเครื่องดนตรี แล้วจึงให้ผู้เรียนได้เล่นเพลงที่มีความยากมากขึ้นทีละเล็กละน้อยอย่างเป็นลำดับ โดยครูสอนดนตรีพื้นเมือง 4 ท่านมีการใช้เพลงพื้นเมืองล้านนาในการสอนดนตรีรวมกันทั้งหมด 12 เพลง

2. ด้านของนักเรียนวงดุริยางค์เครื่องลมรู้จักทำนองเพลงเป็นจำนวน 11 ทำนองซึ่งแท้จริงแล้วหากดูตามสถิติบางเพลง เช่น เพลงปุมเป้ง มีนักเรียนที่รู้จักเพลงนี้มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4 จากทั้งหมด 50 คน และเพลงปราสาทไหว มีนักเรียนที่รู้จักเพลงนี้มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14 จากทั้งหมด 50 คน ถือเป็นจำนวนน้อยมาก ซึ่งทั้ง 2 เพลงเป็นเพลงที่ครูสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาใช้สอนทุกคน ผู้วิจัยจึงใช้เลือกทำนองเพลงที่นักเรียนรู้จักน้อยนำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานวงดุริยางค์เครื่องลม เพื่อให้ทำนองเหล่านี้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

3. ด้านการเลือกทำนองเพลงที่นำมาเรียบเรียงเสียงประสานเป็นผลงานสร้างสรรค์บทเพลงฝึกพื้นฐานสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม มีข้อจำกัดบางประการ เช่น การเคลื่อนไหวของทำนองที่มีการกระโดดของชั้นคู่ที่กว้างมาก มีผลทำให้นักเรียนเล่นเครื่อง

ดนตรียากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Frank Erickson (1983: 12) ที่กล่าวว่า การเล่นช่วงเสียงที่เป็นขอบเขตของเครื่องดนตรีด้วยการกระโดดขึ้นคู่ที่กว้างเป็นเรื่องกระทำ ได้ยากมาก ซึ่งวิธีการบรรเลงในช่วงเสียงที่เป็นขอบเขตโดยใช้ขึ้นคู่เสียงที่เคลื่อนเล็กน้อย เป็นวิธีการที่กระทำได้ง่าย ผู้วิจัยจึงเลือกทำนองเพลง 8 เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่เหมาะสมทั้งใน ด้านของการใช้สอนโดยครูดนตรีพื้นเมืองล้านนา ด้านการเป็นที่รู้จักของนักเรียน และด้าน การเคลื่อนทำนองของทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนา

บรรณานุกรม

- กลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย. (2555). **แนวทางการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม**. ได้จาก: <http://province.m-culture.go.th/loei/PR/PR1.pdf>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559].
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). **ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย นาควงษ์. (2544). **โคไตสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. (2540). **การดนตรี การขับ การฟ้อนล้านนา**. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์.
- รณชิต แม้นมาลัย. (2559). **ดนตรีล้านนาที่บ้าน: Gerald P. Dyck กับการศึกษา มานุษยดนตรีวิทยาในดนตรีล้านนา**. เชียงใหม่: นันทพันธ์พริ้นติ้ง.
- อเนก นาวิกมูล. (2550). **เพลงพื้นบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักอุทยานการเรียนรู้.
- Erickson, Frank. (1983). **Arranging for the Concert Band**. New York: Belwin-Mills.